

Wat doet jouw school met de resultaten van IDP 2.0?

Samenvatting van de resultaten van de gevalideerde toetsen van Katholiek Onderwijs Vlaanderen voor het einde van het basisonderwijs. Handvatten voor de klaspraktijk.

Elke school in Vlaanderen die gewoon lager onderwijs verstrekt, is verplicht om op het einde van het basisonderwijs bij iedere leerling een gevalideerde toets voor ten minste drie leergebieden af te nemen. Katholiek Onderwijs Vlaanderen biedt jaarlijks eindtoetsen aan waarmee je als school aan die decretale verplichting voldoet.

We kiezen vanuit onze netwerkorganisatie daarbij uitdrukkelijk voor een breed aanbod en een scherpe focus. Zo bestond het aanbod in het schooljaar 2018-2019 uit toetsen voor deze vijf decretaal vastgelegde leergebieden: wiskunde, Nederlands, mens & maatschappij, wetenschappen & techniek en Frans. Per leergebied leggen we telkens de focus op een beperkt aantal leerinhouden. Dat verhoogt de diepgang en geeft zinvolle informatie om de kwaliteit voor die leerinhouden op te volgen.

Omwille van de coronacrisis beslisten we om op het einde van het schooljaar 2019-2020 dezelfde toetsen ter beschikking te stellen als het jaar voordien.

De resultaten van de toetsen kun je altijd raadplegen aan de hand van een uitgebreid school- en klasrapport. Je vraagt een rapport op via de hyperlink [schoolrapport](#) of [klasrapport](#). In zo'n rapport worden de resultaten van jouw school of klas vergeleken met Vlaanderen en je referentiegroep. Daardoor kun je de data gebruiken in het kader van de interne kwaliteitsontwikkeling in jouw school. Waarin zijn jullie sterk, wat willen jullie borgen en waar zetten jullie (extra) op in?

Daarnaast vind je op de themapagina [Evaluatiebox basisonderwijs](#) in de [databank met evaluatie-instrumenten](#) de analysedocumenten terug. Daarin staan alle vragen en antwoorden met daarbij de gemiddelde resultaten op Vlaams niveau. Ook de geëvalueerde doelen vind je terug in die documenten. Je vindt de link naar het analysedocument telkens per leergebied onder het kopje 'Analyse'.

Mens & maatschappij
2019 & 2020

Deze tekst vat de Vlaamse resultaten voor de gevalideerde toets mens & maatschappij van het schooljaar 2018-2019 en 2019-2020 samen en biedt enkele handvatten voor de klaspraktijk aan. Die handvatten zijn nuttig voor alle leraren van de basisschool en zijn dus niet enkel bedoeld voor de leraren van het zesde leerjaar.

Gevalideerde toets mens & maatschappij aan het einde van het basisonderwijs

Resultaten op Vlaams niveau

In de toets mens & maatschappij peilden we naar kennis, inzichten en vaardigheden van het domein tijd.

Schooljaar 2018 - 2019

De Vlaamse leerlingen die deze toets in 2019 afgelegd hebben, scoorden gemiddeld 62%.

De onderstaande tabel geeft een overzicht van de toetsvragen met de bijbehorende generieke doelen en de gemiddelde resultaten voor Vlaanderen in 2019. In het eigen schoolrapport vind je de schooleigen resultaten terug. Die kun je vergelijken met het gemiddelde van Vlaanderen en met de referentiegroep van jouw school.

Vraag	Generiek doel	Gemiddelde Vlaanderen in %
1	IVzv3	79
2	OWti2	60
3	OWti6	70
4	OWti2	29
5	OWti3	79
6	OWti3	58
7	OWti3	73
8	OWti3	74
9	OWti3	57
10	OWti5	78
11	OWti2	63
12	OWti2	37
13	OWti3	55
14	OWti3	56
15	OWti3	41
16	OWti2	74

Schooljaar 2019 - 2020

De ruwe resultaten van de afgenomen toetsen in 2020 geven slechts een erg beperkte daling aan in vergelijking met 2019. We moeten er echter rekening mee houden dat er heel wat minder scholen deelnamen aan IDP aangezien er in 2020 geen decretale verplichting was. Daardoor kunnen de resultaten een vertekend beeld geven.

De Vlaamse leerlingen die deze toets in 2020 afgelegd hebben, scoorden gemiddeld 61%.

De onderstaande tabel geeft een overzicht van de toetsvragen met de bijbehorende generieke doelen en de gemiddelde resultaten voor Vlaanderen in 2020.

Vraag	Generiek doel	Gemiddelde Vlaanderen in %
1	IVzv3	78
2	OWti2	59
3	OWti6	70
4	OWti2	26
5	OWti3	79
6	OWti3	57
7	OWti3	75
8	OWti3	75
9	OWti3	57
10	OWti5	80
11	OWti2	63
12	OWti2	36
13	OWti3	54
14	OWti3	58
15	OWti3	40
16	OWti2	73

Samenvatting op basis van de resultaten van 2019 en handvatten

De resultaten van 2020 zijn vergelijkbaar met deze van 2019.

Algemeen

Het ontwikkelthema ‘oriëntatie op tijd’ bestaat uit verschillende aspecten. Enerzijds gaat het over het beheersen van de eigen dagelijkse tijd, anderzijds gaat het om inzicht in de historische tijd. Bovendien moeten leerlingen ook het onderscheid leren maken tussen een mening over een historisch feit en het feit zelf.

Tijd is een moeilijk begrip dat leerlingen dag na dag opbouwen. Het proces om tot een goed tijdsbegrip te komen, start dus al bij de jongste kleuters en zelfs daarvoor. We hebben er daarom alle belang bij om zowel het beleven van de dagelijkse tijd als het inzicht in de historische tijd stapsgewijs op te bouwen. Een aantal generieke doelen van tijd hebben een geschakelde leerlijn met een lineaire opbouw. De relevantie van een goed doordachte opbouw wordt dan nog groter. De school kan ervoor kiezen om die opbouw als team te realiseren. Op de ZillSite vind je [documenten](#) die daarbij kunnen ondersteunen. Wie nood heeft aan meer achtergrondinformatie, kan daartoe de [visietekst ‘Tijkaders in de basisschool’](#) doornemen.

Inzicht in zowel dagelijkse als historische tijd vraagt om regelmatige input. Dat betekent dat je als leraar daartoe alle mogelijke leerkanalen benut. Meer dan enkel de klassieke ‘lesjes over tijd’ gaat het bij het verwerven van tijdsbegrip om het zeer regelmatig toepassen van de aangeboden kapstukken. Kapstukken breng je best inductief aan. Zo worden bijvoorbeeld de delen van de dag, de levenslijn, de eeuwband, de tijdband inductief opgebouwd. Ze zullen nadien als kapstuk gebruikt worden in veel en diverse situaties. Die kapstukken zijn fundamenteel en worden ook gevisualiseerd in de klas. Vervolgens worden bij elk thema, bij elke kans die zich aandient die kapstukken verder ingevuld. Pas wanneer er voldoende ‘aan de kapstok’ hangt, is het voor leerlingen ook mogelijk om verbanden te zien tussen verschillende elementen. In de opbouw van het tijdsbegrip is dat niet enkel de verantwoordelijkheid van de leraren van de derde graad, maar een gedeelde verantwoordelijkheid van het hele team.

In de Zill-bib vind je [een praktijkvoorbeeld](#) waarin de tijdband inductief opgebouwd wordt. Andere praktijkvoorbeelden vind je eveneens in de [Zill-bib](#).

Bespreking van een aantal vragen

Doel OWti2: Tijdsbegrippen en *verschillende* soorten kalenders functioneel gebruiken

Wanneer is het Sinterklaas? (% VL.)

Duid de juiste dag aan op de kalender.

December

Zondag	Maandag	Dinsdag	Woensdag	Donderdag	Vrijdag	Zaterdag	
						1	
2	3	4	5	Sinter- klaas	7	8	
9	10	11	12	13	14	15	
16	17	18	19	20	21	22	
23	24	25	26	27	28	29	
30	31						

Goed (74%)

Fout (26%)

Geen antwoord (0%)

Wanneer is het Kerstmis? (% VL.)

Duid de juiste dag aan op de kalender.

December

Zondag	Maandag	Dinsdag	Woensdag	Donderdag	Vrijdag	Zaterdag	
						1	
2	3	4	5	6	7	8	
9	10	11	12	13	14	15	
16	17	18	19	20	21	22	
23	24	Kerst- mis	26	27	28	29	
30	31						

Goed (60%)

Fout (40 %)

Geen antwoord (0%)

Beide eenvoudige kennisvragen peilen naar de mate waarin de leerlingen gebeurtenissen uit het eigen leven op een kalender kunnen situeren. Toch scoren de leerlingen op het einde van het basisonderwijs op beide vragen minder goed dan verwacht.

Handvatten voor de praktijk: de kalender wordt bij de jongere leerlingen tot de tweede graad zeer regelmatig gehanteerd. Ook in de derde graad blijft herhaling echter belangrijk voor een goede integratie. Zowel het plannen in de tijd (taken, toetsen, activiteiten) als gebeurtenissen een op de kalender plaats geven moeten regelmatig aan bod blijven komen.

Doel OWti6: Zich ervan bewust worden dat er een verschil is tussen wat historisch is gebeurd en meningen over wat er is gebeurd

Een historisch feit of een mening over een historisch feit zijn verschillende dingen.

A Julius Caesar (100-44 v. Chr.) was de beste veldheer uit het Romeinse leger. Hij heeft Gallië met gemak veroverd.	B Karel de Grote (742-814) heeft in zijn rijk scholen laten oprichten. Er is een hogeschool naar hem vernoemd.	C Koning Leopold II (1835-1909) was eigenaar van Kongo-Vrijstaat (het huidige Congo). Er vielen miljoenen doden tijdens zijn bewind.
---	--	--

Plaats de letters van de drie uitspraken in de juiste kolom. (% VI.)

Historisch feit	Mening over een historisch feit
B C	A

Goed (70%)

Fout (30%)

Geen antwoord (0%)

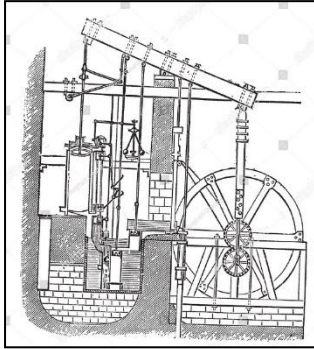
Op de vraag of een uitspraak een feit of een mening is, scoren de leerlingen op het einde van het basisonderwijs redelijk.

Handvatten voor de praktijk: de juiste interpretatie van feit of mening heeft ook veel te maken met begrijpend en kritisch lezen. Wat staat er precies geschreven? Welke signaalwoorden geven mogelijk weer dat het over een mening of een feit gaat? Daarbij wordt sterk de link met taal gelegd (TOSn1 Een schriftelijke boodschap verwerken. Informatie beoordelen door leesstrategieën steeds strategischer in te zetten.).

Doel OWti3: Gebeurtenissen uit het eigen leven en uit de geschiedenis verkennen en in de tijd situeren

Dit is een illustratie van een van de eerste stoommachines. Door het gebruik van stoommachines groeiden kleine werkplaatsen uit tot grote fabrieken. Dit noemen we de industriële revolutie.

In welke periode is de stoommachine uitgevonden? (% VL.)

- A. rond 1350 (3%)
- B. rond 1550 (21%)
- C. rond 1750 (57%)**
- D. rond 1950 (19%)
- Geen antwoord (0%)

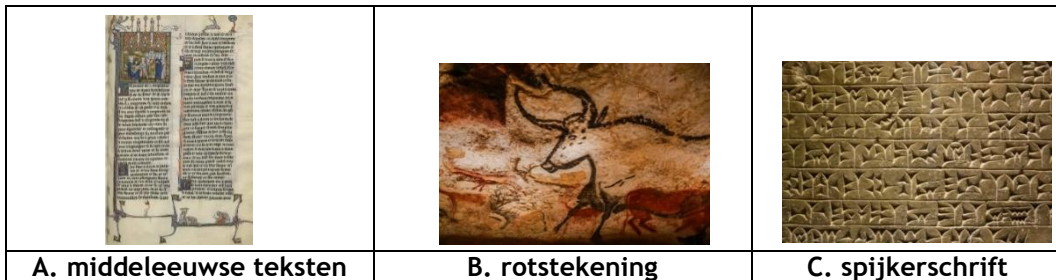
Die vraag beantwoorden de leerlingen gemiddeld niet echt goed. We vereisen bij die vraag dan ook bij de leerlingen veel inzicht. Ze moeten een beeld hebben van de periode waarin de stoommachine is uitgevonden. Maar ook een beeld van de vorige perioden waarin nog geen stoommachines werden gebruikt. Dat betekent niet noodzakelijk dat leerlingen al moeten hebben kennisgemaakt met de stoommachine zelf. De opbouw en vulling van de tijdband moet voldoende ondersteuning geven om tot een juist antwoord te komen. Daarbij gaat het vooral over het leggen van relaties tussen elementen uit de geschiedenis en dat gaat verder dan enkel maar kennis hebben van data en gebeurtenissen.

Handvatten voor de praktijk: bij de opbouw van de tijdband en de latere verdere aanvulling ervan zullen we dan ook zoveel als mogelijk aandacht besteden aan de verbanden tussen verschillende personen en gebeurtenissen. Dat maakt het verhaal van de geschiedenis uit. Feiten staan niet los van elkaar. Het is dat wat het verhaal van de geschiedenis juist zo boeiend maakt!

Doel OWti5: Ervaren, onderzoeken, vaststellen en uitdrukken hoe de werkelijkheid verandert en de kennis erover evolueert in de tijd

Het schrift evolueerde in de loop van de tijd.

Plaats de letters in volgorde van vroeger naar later. (% Vl.)

vroeger		later
B	C	A

Goed (78%)

Fout (22%)

Geen antwoord (0%)

We verwachten van onze leerlingen dat ze in de tijd kunnen ordenen en in de tijd kunnen situeren.

Situering betekent een historische figuur of gebeurtenis een plaats geven in een periode. Dat kan betekenen situeren op de eigen levenslijn, maar ook situeren binnen een dag of op de tijdband.

In de tijd ordenen betekent orde aanbrengen in elementen van tijd. Wat eerder kwam, staat meer links; wat later kwam, staat meer rechts. Deze situeert zich binnen de vaardigheid van het ordenen. Wat kwam eerst? En wat kwam later?

Handvatten voor de praktijk: net als bij de vraag over de stoommachine wordt van de leerlingen gevraagd naar het leggen van relaties tussen elementen uit de geschiedenis. En ook daarbij geldt dat feiten niet los van elkaar gezien kunnen worden, maar met elkaar verbanden hebben.

Doel OWti2: Tijdsbegrippen en verschillende soorten kalenders functioneel gebruiken

Karim is jarig op 28 juni. Omwille van het einde van het schooljaar en hun reis naar Italië kan hij zijn feestje pas vieren op de laatste zaterdag van juli.

JUNI

Maandag	Dinsdag	Woensdag	Donderdag	Vrijdag	Zaterdag	Zondag
				1	2	3
4	5	6	7	8	9	10
11	12	13	14	15	16	17
18	19	20	21	22	23	24
25	26	27	28	29	30	

JULI

Maandag	Dinsdag	Woensdag	Donderdag	Vrijdag	Zaterdag	Zondag
						1
2	3	4	5	6	7	8
9	10	11	12	13	14	15
16	17	18	19	20	21	22
23	24	25	26	27	28	29
30	31					

Hoeveel dagen is dat na zijn verjaardag? (% Vl.)

- A. 28 dagen (5%)
- B. 29 dagen (11%)
- C. 30 dagen (63%)**
- D. 31 dagen (21%)
- Geen antwoord (0%)

De oplossingsstrategieën van de leerlingen kunnen erg verschillend zijn, maar het is in de eerste plaats een wiskundig probleem. We verwijzen daarbij ook naar de ontwikkeling van het wiskundig denken:

- Wdmm3 Schatten, meten en rekenen met maateenheden. Tijdsduur berekenen “van tot en met” in dagen en/of maanden en/of jaren.
- Wdlw3 Wiskundige problemen oplossen in betekenisvolle situaties binnen en buiten de klas en de redenering daarbij onderbouwen, vergelijken, bijsturen, weergeven en beoordelen.

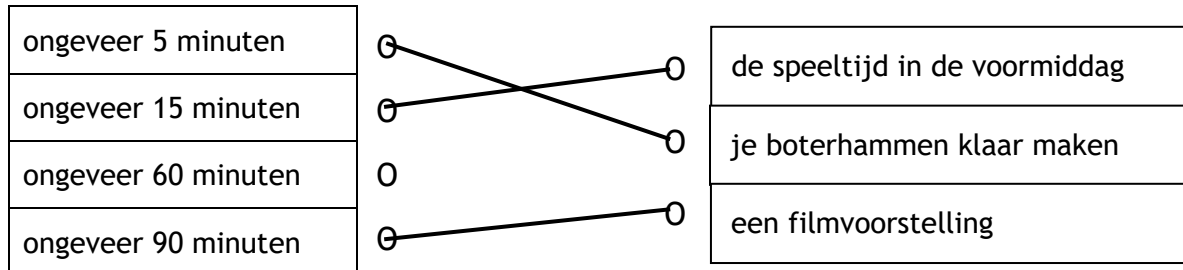
Handvatten voor de praktijk: de vraag vereist van de leerlingen inzicht in de opbouw en de structuur van een maandkalender. Maandkalenders zijn er in verschillende vormen en worden op diverse manieren voorgesteld. Bied in de loop van de lagere school verschillende kalenders aan. Zo maak je leerlingen alerter bij het bekijken van een nieuwe kalender. Dat in combinatie met een goede manier om het probleem wiskundig aan te pakken zorgt voor goede resultaten.

In de toets zijn ook een aantal **meervoudige vragen** opgenomen. Bij die vragen moeten de leerlingen alle deelvragen correct beantwoorden. Vragen worden meervoudig opgebouwd om de invloed van gissen te verkleinen.

Doel IVzv3: Doelgericht en efficiënt handelen door taken te plannen, uit te voeren, erop te reflecteren en waar nodig bij te sturen in functie van zelfredzaam en zelfstandig functioneren

Hoe lang duurt het? (% VL.)

Goed (79%)

Fout (21%)

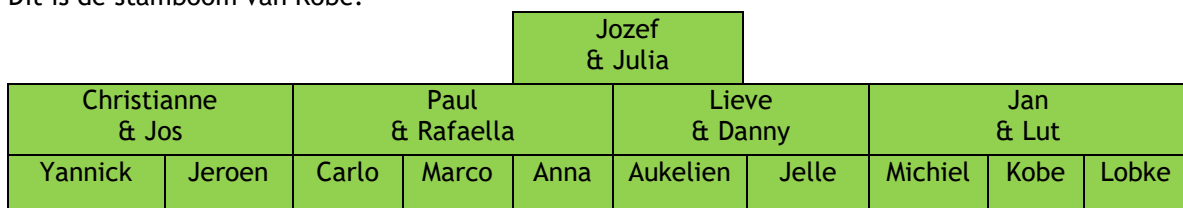
Geen antwoord (0%)

Hoeveel tijd heb ik nodig voor een voor mij bekende bezigheid? Of hoelang duurt een bekende bezigheid? Bijna 80% van de leerlingen had alle verbindingen juist. Ongeveer 15% van de leerlingen linkten een filmvoorstelling echter aan een tijd van ongeveer 60 minuten. Dat laatste vertelt iets over de relativiteit van de beleving van tijd.

Handvatten voor de praktijk: we kunnen ons met de leerlingen de vraag stellen over wat zij begrijpen onder bepaalde bezigheden, zoals een filmvoorstelling én hun tijdsbeleving daarbij. Het gesprek daarover is een leerkans die bij de leerlingen het tijdsbegrip meer vulling zal geven.

Doel OWti3: Gebeurtenissen uit het eigen leven en uit de geschiedenis verkennen en in de tijd situeren.

Dit is de stamboom van Kobe.

Duid aan of het juist of fout is. (% VL.)

- Jozef is de nonkel van Kobe: **juist / fout (87% correct)**
- Anna is de nicht van Kobe: **juist / fout (93% correct)**
- Julia is de oma van Kobe: **juist / fout (90% correct)**

Goed (79%)

Fout (21%)

Geen antwoord (0%)

Die meervoudige toepassingsvraag scoort goed. Leerlingen hebben inzicht in de opbouw van een stamboom en kunnen die ook interpreteren. Bij de kleine groep leerlingen die de individuele vragen

foutief beantwoordt, kunnen we ons afvragen of de begrippen (nonkel, nicht, oma) voldoende gekend zijn.

Handvatten voor de praktijk: door met de leerlingen, ook in een derde graad, een eigen stamboom op te bouwen, kun je er werk van maken. Dat hoeft niet noodzakelijk een klassikale activiteit te zijn, maar kan gericht gebeuren voor een groepje leerlingen voor wie de begrippen onvoldoende duidelijk zijn. Ook daarbij is de band met taal uitdrukkelijk aanwezig (TOtn2 Nadenken over de belangrijkste aspecten van het taalsysteem. Daarbij taalbeschouwelijke termen gebruiken - Betekenis van woorden en woordgroepen).

Doel OWti2: Tijdsbegrippen en verschillende soorten kalenders functioneel gebruiken.

Dit is de stamboom van Amina. Zij is 11 jaar. Amina heeft vorige week samen met haar oma haar stamboom opgesteld.

Jozef & Myriam									
Lien & Harry		Thomas & Fatima			Greet & Peter		Joris & Linda		
William	Charly	Amina	Samy	Leyla	Zoë	Tess	Finn	Jeff	Lea

Duid aan of het juist of fout is. (% VL.)

- Amina is geboren in de 21ste eeuw: **juist** / fout (85% correct)
- De papa van Amina is geboren in de 20ste eeuw: **juist** / fout (72% correct)
- De opa van Amina is geboren in de 19de eeuw: juist / **fout** (72% correct)

Goed (55%)

Fout (45%)

Geen antwoord (0%)

Die vraag lijkt in eerste instantie erg op de vorige vraag. Toch gaat het over een ander doel, namelijk het gebruik van tijdsbegrippen, meer bepaald het correct weergeven van de eeuw in een tijdsaanduiding.

Handvatten voor de praktijk: beide vragen tonen ons dat we vanuit een gelijkaardige context aan verschillende doelen kunnen werken.

Doel OWti3: Gebeurtenissen uit het eigen leven en uit de geschiedenis verkennen en in de tijd situeren

Leefden deze personen in dezelfde historische periode?

Duid aan met ja of nee. (% VL.)

- Julius Caesar (keizer van Rome) en Christoffel Columbus (ontdekkingsreiziger): ja / **nee** (68% correct)
- Boudewijn (koning van België) en Neil Armstrong (de eerste man op de maan): **ja** / nee (63% correct)

Goed (58%)

Fout (42%)

Geen antwoord (0%)

Dit is de eerste vraag over inzicht in historische perioden. Zonder dat de perioden worden benoemd, moeten de leerlingen een inschatting kunnen maken op basis van hun kennis over die personen. Ook in een aantal andere vragen (vraag 7, 8, 14 en 15) merken we dat het voor leerlingen globaal nog moeilijk is om personen en gebeurtenissen te situeren in de tijd en op de tijdband.

Handvatten voor de praktijk: de opbouw van de tijdband begint eigenlijk al bij de jongste kleuters wanneer de opbouw van de dag gebeurt. Elke volgende stap (week, maand, jaar, levenslijn, eeuw, eeuwband, eeuwenband, tijdband) is een verbreding en verdieping van het tijdsbegrip.

Het is belangrijk om samen met de leerlingen de verschillende tijdskaders inductief op te bouwen. Zo geven we de leerlingen de kans om te vertrekken vanuit hun eigen voorkennis.

Doel OWti2: Tijdsbegrippen en verschillende soorten kalenders functioneel gebruiken

Dit is de kalender van de familie van Indra voor de maand juli.

- P = papa werkt
- M = mama werkt
- I¹ = Indra op paardenkamp
- I² = Indra naar oma

JULI						
Maandag	Dinsdag	Woensdag	Donderdag	Vrijdag	Zaterdag	Zondag
	1 P M	2 P M	3 P M	4 P M	5	6 M I ²
7 P	8 P	9 P M	10 P	11	12 M	13 M I ²
14 I ¹ P	15 I ¹ M	16	17	18	19	20
21	22	23 I ¹	24 I ¹	25 I ¹	26	27 M I ²
28 P	29	30	31			

Duid aan met juist of fout. (% Vl.)

- Het hele gezin kan 7 opeenvolgende dagen op vakantie. **juist / fout (63% correct)**
- Indra kan uit 2 weekends kiezen om met haar nichtje op vakantie te gaan. **juist / fout (65% correct)**
- Indra kan in juli nog een week van maandag tot vrijdag op taalkamp. **juist / fout (64% correct)**

Goed (29%)

Fout (71%)

Geen antwoord (0%)

Slechts een minderheid van de leerlingen lost die meervoudige toepassingsvraag juist op. Wanneer we de drie deelvragen echter apart bekijken, merken we dat ruim 60% van de leerlingen de afzonderlijke vragen correct beantwoordt.

Handvatten voor de praktijk: het is belangrijk om in de hele basisschool aandacht te blijven besteden aan het werken met de kalender. Vooral concrete toepassingen in realistische contexten zijn noodzakelijk om leerlingen verder inzicht te laten opbouwen. Dat kan door leerlingen mee te laten plannen, door ze zelf een kalender te laten opstellen ...

Doel OWti2: Tijdsbegrippen en verschillende soorten kalenders functioneel gebruiken

In groen staan de openingsuren van de bibliotheek.

	10-12	14-16	16-18	18-20
m				
d				
w				
d				
v				
z				
z				

Dit is het werkrooster van mama voor de volgende week. Mama werkt in een dierenkliniek.

- geel = werken
- rood = van wacht voor noodgevallen én op het werk blijven
- blauw = van wacht voor noodgevallen maar niet op het werk

	8-9	9-10	10-11	11-12	12-13	13-14	14-15	15-16	16-17	17-18	18-19	19-20
maandag												
dinsdag												
woensdag												
donderdag												
vrijdag												
zaterdag												
zondag												

**Wanneer kan mama de boeken van Nathalie terugbrengen naar de bibliotheek?
Duid aan met ja of nee. (% VL.)**

- maandag na haar werk: ja / **nee** (72% correct)
- donderdagvoormiddag: **ja** / nee (39% correct)
- zaterdagvoormiddag: **ja** / nee (80% correct)
- zondagvoormiddag: ja / **nee** (59% correct)

Goed (37%)

Fout (63%)

Geen antwoord (0%)

Bij die meervoudige opdracht volgen de leerlingen viermaal eenzelfde redenering. Daarbij maken ze telkens een combinatie van gegevens uit twee anders opgebouwde tabellen. Dat verhoogt de moeilijkheidsgraad. Uit het geheel blijkt dat het aantal correcte antwoorden bij drie van de vier deelvragen nog betrekkelijk goed is. Ook bij die vraag gaat het om een combinatie van inzichten in tijd (OWti2), onderzoeksvaardigheden (IVoc3-5) én logisch en wiskundig denken (Wdlw3).

Handvatten voor de praktijk: Zill stuurt aan op de ontwikkeling van de totale persoonlijkheid, onder meer door het combineren van vaardigheden vanuit verschillende ontwikkelvelden. Maak voldoende ruimte om probleemoplossende vaardigheden te versterken. Via modeling en/of het samen bespreken en uitwerken van een probleem komen leerlingen mogelijke oplossingswijzen op het spoor.

De toetsontwikkeling, -afname en -analyse werden gecoördineerd door [Marijke De Meyst](#). De samenvatting en handvatten werden opgesteld door [Goedele Vandommele](#), [Jan Tilley](#), [Greet Van Mello](#) en [Sabine Jacobs](#).

